

Bay Muannit Sahtegi'nin Notları'nda Güvenilmez Anlatıcı

DR. YASEMİN KOÇ*

Öz

Vüsat O. Bener Modern Türk edebiyatının mümbit yazarlarından biridir. Yazarın *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* başlıklı romanı kurmaca günlük bir anlatıdır. Bir başka deyişle, kurmaca günlük anlatı tekniğiyle yazılmıştır. Anlatı, Bay Muannit Sahtegi'nin günlüklerinden meydana gelmektedir. *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* klasik anlatının ilerisindedir. Postmodern anlatı teknikleriyle yazılan modernist bir romandır. Anlatıda Vüsat O. Bener'in kendi yaşamıyla ilgili bilgiler vardır. Çünkü yazar kendisini ve zayıflıklarını Bay Muannit Sahtegi'yle özdeşleştirme eğilimindedir. Bu bağlamda yazarın kasıtlı bir amacı vardır. Vüsat O. Bener ile Bay Muannit Sahtegi kimi yönleriyle aynı yaşamlara sahiptir. İma edilen okur bu noktada sınanmaktadır. Bu amaç anlatıda muğlaklık yaratmaktadır. Bu nedenle ilk önce Vüsat O. Bener ve Bay Muannit Sahtegi arasındaki benzerlikler gösterilmeye çalışılacaktır. Ardından da Bay Muannit Sahtegi'nin kurmaca günlük anlatısında güvenilmez anlatıcı meselesi tartışılacaktır. Bu makalede *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* güvenilmez bir anlatıcı olan Bay Muannit Sahtegi'nin perspektifinden incelenecektir.

Anahtar sözcükler: Kurmaca, Günlük-Roman, Güvenilmez Anlatıcı, Roman, Anlatı

THE UNRELIABLE NARRATOR IN MR. MUANNİT SAHTEGİ'S NOTES

Abstract

Vüsat O. Bener is one of the productive writer of modern Turkish literature. Author's novel entitled *Mr. Muannit Sahtegi's Notes* is a fictional daily narrative. In other words, it was written with daily narrative technique. It consists of Mr. Muannit Sahtegi's diaries. *Mr. Muannit Sahtegi's Notes* is beyond the classical narrative. It is a modernist novel written with postmodern narrative techniques. In the narrative, there is information about Vüsat O. Bener's own life. Because the author tends to identify himself and his weaknesses with Mr. Muannit Sahtegi. In this context the author has an intentional purpose. Vüsat O. Bener and Mr. Muannit Sahtegi have the same lives in some aspects. The implied reader is tested at this point. This purpose creates ambiguity in the narrative. Therefore, first of all, similarities between Vüsat O. Bener and Mr. Muannit Sahtegi will be tried to be shown. Then, the issue of unreliable narrator will be discussed in the fictional daily narrative of Mr. Muannit Sahtegi. In this article, *Mr. Muannit Sahtegi's Notes* will be examined from the perspective of Mr. Muannit Sahtegi who is an unreliable narrator.

Keywords: Fiction, Diary-Novel, Unreliable Narrator, Novel, Narrative

* yaseminkoc07@gmail.com, orcid.org/ 0000-0001-5882-7623

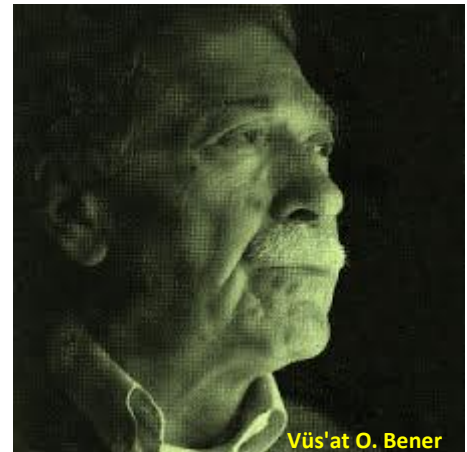
Gönderim tarihi: 09.03.2020

Kabul tarihi: 18.05.2020

GİRİŞ

19 50 Öykü Kuşağı'nın önde gelen temsilcilerinden biri olan Vüsat O. Bener Modern Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Eserlerinde bireyin ferdi bunalımlarına eğilmiştir. Kişilerin yalnızlığını, sıkıntılarını, huzursuzluğunu ve iç dünyasını monolog ve bilinçaltı anlatı tekniği ile yansıtmıştır. Vüs'at O. Bener edebî anlamda titizdir. Ayrıntıları önemser. Bu özelliğinin oluşmasında ailesinin etkisi büyüktür. Çünkü anne ve babası dil bilen ve dil üzerinde düşünen insanlardır. Sanat camiasında yeni bir dil ve anlatım tarzı ile dikkatleri üzerine toplamıştır. Yarım kalmış cümleler ve cümle kırılmaları Vüs'at O. Bener'in anlatsında öne çıkar. Sanat anlayışında sezdirmek asıl amacıdır. Vüs'at O. Bener, eserlerinin oluşma sürecinde öz yaşamının önemli olduğunun altını çizer. Yazma ihtiyacının insanla temas içerisinde olma isteğiyle oluştuğunu dile getirir. *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* romanı bahse konu olan bu etkilenmeler ile oluşmuştur.

Bay Muannit Sahtegi'nin Notları birinci şahıs anlatısıdır. “**Birinci şahıs anlatısı**, kendi öyküsünde karakter olarak yer alan bir anlatıcı tarafından anlatılır; bu, onun bizzat yaşadığı olayların yani şahsi bir tecrübenin öyküsüdür. Anlatıcı (anlatan ben) gibi davranan şahıs aynı zamanda eylem düzeyinde bir karakterdir.” (Jahn, 2012, s. 72) (Vurgu yazara aittir) Günlük kurmaca romanın anlatıcısı bir diğer deyişle anlatan beni Bay Muannit Sahtegi güvenilir anlatıcı problemini tartışmaya açar. “Amerikalı edebiyat eleştirmeni Wayne C. Booth, bu soru üzerine kafa yorarak ‘güvenilmez anlatıcı’ ve ‘güvenilir anlatıcı’ kavramlarını ilk ortaya atan kişi olmuştur.” (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 120) Güvenilmez anlatıcı metnin girift bir yapıya bürünmesine imkân sunar. Bu amaca anlatı teknikleri olanak sağlamaktadır. “Hem ‘ses’, ‘mesafe’ ve ‘odaklanma’yla hem de ‘ima edilen yazar’la yakından ilişkili olan bu iki kavram, anlatıcının söylemiyle de doğrudan ilişkilidir.” (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 120) Bay Muannit Sahtegi'nin güvenilir anlatıcı olmasında romanın yazarı Vüsat O. Bener'in kasıtlı bir amacı vardır. Gerçek ile kurmaca anlatıda iç içe geçirilmektedir. İma edilen okurun gerçeklik algısı ile oynanmak istenmektedir. Fakat kurgusallığa karar veren kim olduğu meselesinde anlatıbilimciler arasında ihtilaf vardır: “Hamburger’e göre kurgusallık, metindeki münferit ‘septomlar’la kendini gösteren nesnel bir şeydir ve dolayısıyla kurgusallığı belirleyen, metnin kendisidir. Searle’e göre buna karar veren yazarın niyetidir.” (Dervişcemaloğlu, 2017, s. 41) Kurmaca günlük anlatının sesi Bay Muannit Sahtegi’dir. Ancak romanın yazarı olan Vüsat O. Bener’in sesi de zımnî olarak duyulmaktadır. Eco ima edilen yazar ve ima edilen okur kavramları üzerine kafa yormuştur. İma edilen yazarı ampirik yazardan ayırmaktadır. Eco şu soruyu ortaya atar: “Bu oyun kurallarını, bu sınırlamaları getiren kimdir? Bir başka deyişle, örnek okuru kuran kimdir?” (Eco, 2009, s. 20) Örnek okuru yaratan ima edilen yazardır. Eco’ya göre bir anlatı metninin yazarı ima edilen yazardır. Romanın yazarı Vüsat O. Bener ampirik yazardır. Kurmaca günlük romanda okuyucunun zihninde yaratılan ima edilen yazar Vüsat O. Bener değildir.

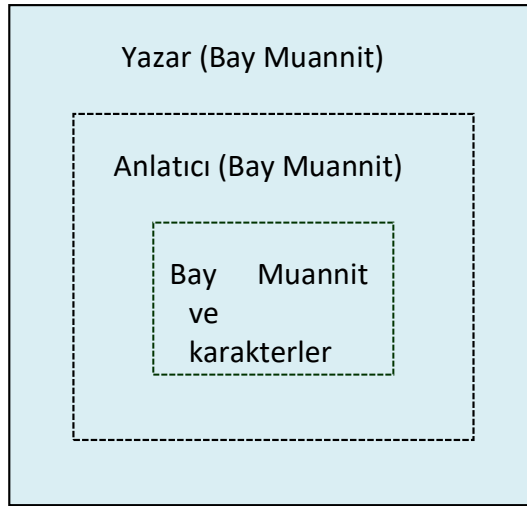

Vüs'at O. Bener

Okuyucunun zihninde anlatıdan hareketle ima edilen bir yazar oluşur. İma edilen yazarı kurmaca dünya yaratır. İma edilen okur Eco'nun örnek okur adını verdiği okur tipidir. Eco'nun deyimiyle “- metnin işbirliğine gidecek biri olarak öngörmekle kalmayıp, aynı zamanda yaratmaya çalıştığı bir okur tipi.” (Eco, 2009, s. 18) Bu noktada örnek okur anlatıdan hareketle şu soruları sormalıdır:

1. *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* adlı romanın yazarı kimdir?
2. *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* adlı kurmaca-günlük anlatının yazarı kimdir?
3. *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* adlı kurmaca-günlük anlatının anlatıcısı kimdir?
4. *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* adlı kurmaca-günlük anlatının kişileri kimlerdir?

GERÇEK YAZAR (V.O.B)

Tablo 1: Anlatı Katmanları¹

Bay Muannit Sahtegi kurmaca günlük romanın hem karakteri hem anlatıcısı hem de yazarıdır. Güvenilmez anlatıcı olan Bay Muannit Sahtegi ile kurmaca günlük anlatıda ironik muğlaklık yaratılmıştır. Bu ironik muğlaklığa ima edilen yazar da hizmet etmektedir. “Eğer okuyucu, güvenilmezlik izleniminin ima edilen yazar tarafından ‘ironi’ amaçlı yaratıldığını keşfederse anlatıcı ile ima edilen yazar arasında bir mesafe olduğunu hisseder ve bu durumda, ima edilen yazarla okuyucu arasında, tıpkı anlatıcının arkasından iş çevirir gibi, gizli bir ortaklık hâsıl olur.” (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 121) Kurmaca günlük romanda ima edilen yazarla ima edilen okur arasında zımnî bir ortaklık vardır. İma edilen okurun zihninde şu soru oluşur: Vüs’at O. Bener kendi öz yaşam öyküsünü otobiyografi biçimi ile mi anlatmaktadır yoksa kendi öz yaşam öyküsünden parçalar koyarak kurmaca bir anlatı mı sunmaktadır? Anlatıda yaratılan bu muğlaklık çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Bu muğlaklık güvenilmez anlatıcı ile sağlanmaktadır. Bay Muannit Sahtegi’nin yazar olması, kendisini ve yaşamı alaya alması, gerçeklik algısını yitirmiş olması, alkolik olması, muzır olması ve aynı zamanda romanın yazarı Vüs’at O. Bener’in öz yaşamından izler taşıması bu muğlaklığı pekiştirmektedir. Eco’nun sözleriyle “Bir metin, yorumcunun sonsuz iç bağlantılar keşfedebileceği açık uçlu bir evrendir.” (Eco, 2013, s. 57)

¹ Ayrıntı için Bkz. Vüs’at O. Bener’in *Yapıtlarına Anlatıbilimsel Bir Yaklaşım*, 2007, s. 91.

Bay Muannit Sahtegi, otuz altı yıl devlet için çalıştıktan sonra 1978'de başdanışmanlıktan emekliye ayrılır. Vüsat O. Bener de devlet hizmetinde çalışmıştır. Ticaret Bakanlığı'nda raportör olarak çalışır. Daha sonrasında Karayolları Genel Müdürlüğü'nde Hukuk Müşavirliği göreviyle çalışmaya başlar. 1959-78 yılları çalışma hayatı devam eder. 1978 yılında emekli olur. 1979 yılında Yol-İş Sendikası'nda çalışmaya başlar. 1979-92 yılına dek Yol-İş Sendikası'nda danışmanlık görevini sürdürür.

Muannit Sahtegi de Vüsat O. Bener gibi üç evlilik yapmıştır. İlk karısı sekiz aylık hamileyken menenjit tüberkülozdan ölmüştür. Bu ölüm Sahtegi'yi derinden etkilemiştir: "Menenjit tüberkülozdan ölen gencecik karın; sekiz aylık-hunk demiş burnundan düşmüş-çocuğunun kara, uzun kirpikli, göremediğin gözleri seni yasa boğdu yaşamınca" (Bener, 2014, s. 75) Vüs'at O. Bener, Edremit'te görev yaparken Bergama'nın tanınmış ailelerinden birinin kızı olan Gazale Hanım'la evlenir. Gazale Hanım sekiz aylık hamileyken menenjit geçirerek hayatını kaybeder. Bu ölüm Vüs'at O. Bener'i hüznü boğar. Bu ölümün eseri *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* romanına yansır. Diğer iki eşi de içki bağımlılığına ve cimriliklerine tahammül edemeyip çekip giderler. Vüsat O. Bener de alkole düşkündür. Alkol yazarın evliliklerinde de sorun yaratmıştır.

Aslında belki de ikisi arasında en önemli benzerlik yazmalarıdır. Bay Muannit Sahtegi'nin günlük notlarının yayımlanmış olma iması vardır anlatıda. "DOLAŞIK, aman vermez oyunlarını bozmaya, anlaşılabilirliğe yöneldiğimi kanıtlamaya çabaladığımdan bu yana övgüler almaya başladım. Bu gün Tefvik Soylu telefon etti. Ne yaptığımı artık biliyordum! Ne diyeyim doğrudur! Okumuş, dayanıp, Muannit Bey'in notlarını" (Bener, 2014: 29) (Vurgu yazara aittir) Bu alıntıda dikkat çekmek istediğimiz bir başka mesele Bay Muannit'in daha önce yazmış olduğu yazıların biçimsel olarak yoğun bulunmasıdır. Okuma edimini zorlaştırması nedeniyle de eleştirilmesidir. Bu bağlamda Vüsat O. Bener'in de yazın dili zorlayıcıdır.

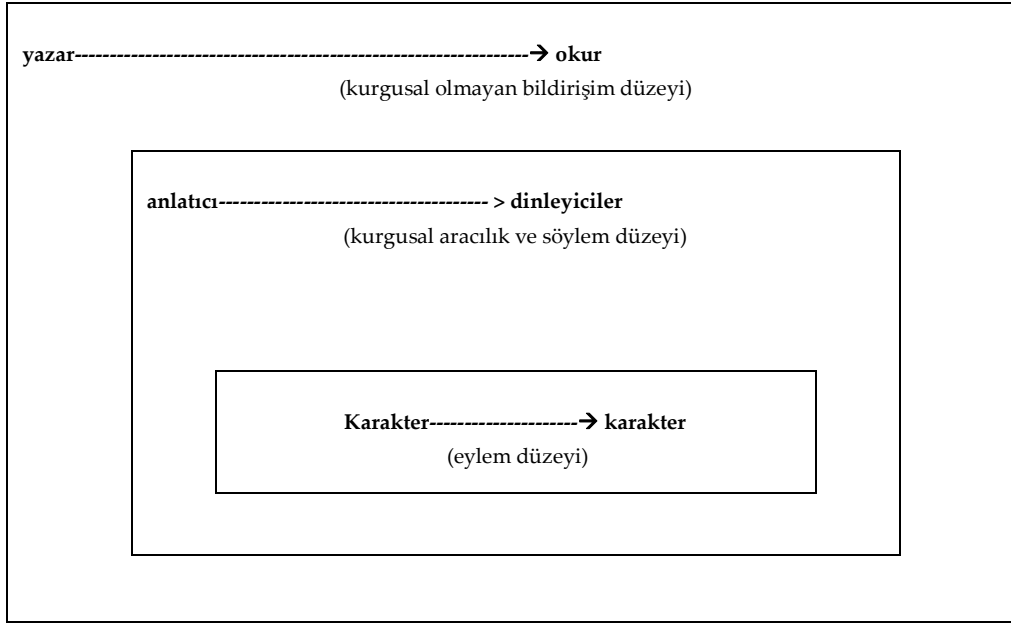
Bu çalışmada Vüsat O. Bener'in *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* adlı romanı güvenilir anlatıcı üzerinden tartışılacak ve kurmaca günlük anlatının anlatıcısı Bay Muannit Sahtegi'nin güvenilir anlatıcı olduğu gösterilecektir. İnceleme güvenilir anlatıcının sınırları kapsamında eser, yazar ve okur merkezli bir yöntemle incelenecektir.

BAY MUANNİT SAHTEGİ'NİN NOTLARI

Bay Muannit Sahtegi'nin Notları, Bay Muannit Sahtegi adlı roman kişinin 1979-1987 yılları arasında tuttuğu günlük notlarından oluşmaktadır. Roman günlük anlatı tekniği ile yazılır. "Başlangıçta gerçek bir anlatı türü olarak ortaya çıkan 'günlük', 18.yüzyıldan itibaren Avrupa edebiyatında bir çeşit (kurmaca) anlatı tekniği ya da vasıtası olarak kullanılmaya başlanmış ve böylece 'kurmaca günlük' ya da 'günlük roman' şeklinde adlandırılan bir biçim ortaya çıkmıştır." (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 19) Kurmaca günlük anlatı Bay Muannit Sahtegi'nin güvenilirliğini pekiştiren bir tekniktir.

Yazar ve anlatıcının aynı olmadığı anlatıbilimin üzerinde durduğu önemli bir meseledir. Vüsat O. Bener romanın yazarıdır. Fakat yazar kendisi ile kurmaca günlüğün anlatıcısı Muannit Sahtegi'yi kasıtlı olarak birbiri yerine geçirir. Bu kafa karışıklığı anlatıda bir muğlaklık yaratmaktadır. Booth bu kasıtlılığa dikkat çekmektedir: "Sanat ile gerçeklik ilişkisinde kasıtlı kafa

karışıklığı." (Vurgu yazara aittir) (Booth, 2012, s. 302) Bu noktada ima edilen okuyucunun kafası karıştırılmak istenmektedir. Bu kafa karışıklığına güvenilmez anlatıcı olanak sağlamaktadır. "*Şayet yazar okurun kafasını karıştırmak istiyorsa, o zaman güvenilmez anlatıcı işine yarayacaktır.*" (Booth, 2012, s. 389) (Vurgu yazara aittir) Bahsi geçen kasıtlı kafa karışıklığına pek çok unsur yol açmaktadır. Bu unsurları ayrıntılı bir şekilde göstermek isteriz.

Tablo 2: Çin kutuları modeli²

Çin kutuları modelinde yazar, anlatıcı ve karakter dikkat çekmektedir. Kurgusal ve kurgusal olmayan bir anlatının ayrıntılarını görmekteyiz. Anlatıda itibari bir dünya yaratılmaktadır. Kurmaca olan bu dünyanın hayali bir anlatıcısı vardır. Kurgusal anlatıda bildirişimsel ilişki üç şekilde gerçekleşir:

1. Kurgusal olmayan bildirişim düzeyi: Yazar ve okur arasında olup, metin dışı düzeyde yer alır.
2. Kurgusal aracılık ve söylem düzeyi: Anlatıcı ve dinleyici(ler) arasında olup metin içi düzeyde yer alır.
3. Eylem düzeyi: Karakterler arasında olup metin içi düzeyde bulunmaktadır. (Jahn, 2012, s. 15)

Kurgusal olmayan bildirişim düzeyinde Vüsat O. Bener metin dışı düzeydedir. Kurmaca günlük anlatının anlatıcı Bay Muannit Sahtegi ve kurgulanmış dünyanın ima edilen okuru metin içi düzeydedir. Anlatının başkışisi Muannit Sahtegi ve onun çevresini oluşturanlar da yine metin içi düzeydedir.

Güvenilmez anlatıcıya otobiyografik unsurlar da hizmet etmektedir. *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* adlı roman otobiyografik ayrıntılar taşır. Bahsi konu olan otobiyografik ayrıntılar roman sanatında kurmaca/gerçek ayrımı sorunsalına neden olmaktadır. Bu sorunsalın ortaya çıkmasında güvenilmez anlatıcı ile bir iş birliği vardır. Wayne C. Booth *Kurmacanın Retoriği* adlı kitabında Ian Watt'ın roman sanatının gerçekliği muğlaklaştırdığını düşündüğünü aktarır. Ian

² Ayrıntı için bkz. Jahn, Anlatıbilim, 2012, s. 15.

Wat görece gerçeklik algısını içinde yaşanan dünyanın yöneldiği ve yaşadığı değişimlerden ayırmaz. “Klasik dünyanın nesnel, toplumsal ve kamusal yöneliminden son iki yüzyıl edebiyatının ve yaşamının öznel, bireyci ve kişisel yönelime geçişin bir yansımasıdır. Roman onun ‘temsili gerçeklik’ adını verdiği şeyi, gerçekliğin kendisinin giderek muğlak, görelî, oynak hale geldiği bir dünyada ararken [...]” (Booth, 2012, s. 399) Modernist anlatılarda gerçekliğin muğlaklığı başat bir yönelim olmuştur. Bu yönelim içinde çağın bireyi toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik koşullarından bağımsız değildir. Bay Muannit Sahtegi bahsi edilen bu yönelimlerin tesirindedir.

Bay Muannit Sahtegi var olma, saçma kavramı ve yabancılaşma problemini ironik bir söylemle anlatıda ortaya koyar. Bay Muannit Sahtegi kafası karışık yarı aydın bir kişidir. Entelektüel birikimi yeterli değildir. Bay Muannit’in bahsi edilen bu özellikleri anlatıcının güvenilirmezliğine imkân sunmaktadır. Bu imkân söylemin örtük olmasını sağlar. “Ayrıca bu tarz anlatıcıların hâkim olduğu metinlerde okuyucunun ilgisinin anlatılan şeyden ziyade ‘anlatma eylemine’ ve ‘anlatıcı’ ya kaydığını ya da odaklandığını belirtmek gerekir.” (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 121) Kurmaca günlük anlatı çoğu zaman tematik meselelerin önüne geçmektedir. Güvenilmez anlatıcı bu kafa karışıklığı yansıtma noktasında bir denge unsurudur.

Romanın odaklayıcısı Bay Muannit Sahtegi’dir. Anlatıda odaklayıcı önemli bir kavramdır. “Bir metin, odaklayıcının düşüncelerini, bilgisini, gerçek ve hayali algılamalarını, kültürel ve ideolojik eğilimlerini sunarken, onun (yani odaklayıcının) bakış açısına sıkı sıkıya bağlıdır.” (Jahn, 2012, s. 69) Genette iç odaklanmayı sabit, değişken ve çoklu odaklanma olarak üçe ayırmıştır. Bay Muannit Sahtegi’nin kurmaca günlüğünde sabit odaklanma vardır. Sabit odaklanma “anlatısal olgu ve olayların, tek bir odaklayıcının sabit bakış açısından sunulmasıdır.” (Jahn, 2012, s. 70) Ana karakter Muannit Sahtegi kurmaca günlükte kendi öyküsünü kendi odağından anlatmıştır. Bu nedenle onun güvenilirmez anlatıcı olduğu unutulmamalıdır.

Anlatıda birinci şahıs ile ikinci şahıs anlatı iç içe geçer. Muannit Sahtegi kimi zaman kendisine sen diye hitap eder. Böylelikle anlatan ben ile anlatılan ben arasına mesafe girer. Metnin içinde anlatıcının seslendiği yahut anlatıcıya seslenen ve kimliği hakkında bilgi verilmeyen kişiler de vardır. Günlük notları 1979-87 yılları arasında yaşadığı olayları içermektedir. Ancak son sayfadaki Çankaya-ANKARA, Şubat 1989 tarihi göz önüne alınırsa anlatı 1989’da biter.

Roman Vüs'at O. Bener'in eşi Ayşe Ilıcalı'nın genç yaşta ölen kız kardeşi Filiz Baysal ile Bener'in kız kardeşi Bilge Bener'in kocası Atila Bölükbaşına ithaf edilir. Ardından Bay Muannit Sahtegi de E. E. Cummings'in şiirinden mısralarla kendi yazdıklarını Fatoş'a ithaf eder. Bu ithaflarla kurmaca anlatı başlar. Bütün bu ayrıntılar güvenilirmez anlatıcıya hizmet etmektedir.

Tarih belirtilen ilk günlük notu 1 Ekim 1979 Pazartesi günüdür. Bu tarih altında 7 Mart 1984 Çarşamba gecesi yaşananlar da anlatılır. Çoğunlukla 1984 yılına ait olaylar parantez içerisinde anlatılır. Bay Muannit Sahtegi 28 Nisan 1984 Cuma ve 2 Temmuz 1984 Pazar tarihli anlatılarında kasıtlı bir yanlışlık yapar. 28 Nisan cuma değil cumartesiye, 2 Temmuz da pazar değil pazartesiye denk

gelmektedir. Muannit Sahtegi okura tuzak kurar. Bay Muannit Sahtegi'nin güvenilmezliğine dikkat çekilmektedir. Wayne C. Booth güvenilmez anlatıcı kavramını ortaya attığını dile getirmiştik. Sorulması gereken soru güvenilmez anlatıcı kimdir? "Eğer bir anlatıcı yanlış aktarım, değerlendirme, yorumlama vb. ya da eksik aktarım, değerlendirme, yorumlama vb. yapıyorsa bu anlatıcı güvenilmez'dir; tersi söz konusuysa güvenilirirdir." (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 120) Semih Gümüş *Kara Anlatı Yazarı* adlı kitabında Muannit isminin Arapça inatçı, dikbaş; Sahtegi'nin ise Farsça sahtelik, yalan, düzme anlamına geldiğini ifade eder. Romanda da Bay Muannit Sahtegi kendisinden "Tamam canlar. Soyu Sahtegi, muannittir ve tepeden tırnağa ittir." (Bener, 2014, s. 13) şeklinde bahseder. Anlatının karakterinin adının dahi bu güvenilmezliğe işaret ettiğine dikkat çekmek isteriz.

Günlük notlarında 4 Ekim 1979 Perşembe gününde yazdıkları Bay Muannit'in yazılarını değerli bulanlara işaret ediyor. Aynı zamanda denemelerinin de olduğu bilgisini ediniyoruz. Yazar olduğu anlaşılmaktadır. Fakat kendisi dünyada yaşamaktan umutsuz olduğu gibi yazmaktan da umutsuzdur. Bu ipucu Vüsat O. Bener'in yazar kimliğine dikkat çekmesi noktasında önemli bir ayrıntıdır. Yazar kimliği yazdıklarının kurmaca olma ihtimalini güçlendirir. Yazdıklarının gerçekliğine güvenilmezlik de bu doğrultuda da pekişmektedir.

"Meraktan ölüyor. Bu geriye dönüşlere tarih düşürmek niye? General *Wellington*'ın anıları sanki. İlerde şaşırmasın aman yazın tarihçileri. Cevdet'in kartı da aynı gün çıkageldi, *Strasbourg*'dan. Ne çabuk dost bulur, şirinlikmuskası, ciğerine sokulur adamın. Kulakları çınlasın cin oğlanın. Denemelerimin taslaklarını saklayacak da, hani *Kafka*'nın bir öyküsü daha bulundu deniyor a, bay Muannit Sahtegi'nin yok ettiği kimi yapıtlarının karalamalarını ortaya çıkarmak onuru da onun olacak! Bunca yüceltildiğim için sağolsun da, bence boşuna yatırım! Çocuk! Ben daha senin çağlarında akıntıya kürek çektiğimin ayrıyındaydım, var kıyas eyle. İmdi nasılım? (Bener, 2014, s. 30)(Vurgu yazara aittir)

May Muannit Sahtegi'nin Notları'nda Vüsat O. Bener'in kendi özyaşamından bilgiler olduğu görülmektedir. Bu ayrıntıları anlatıya serpiştirmesi yazarın bilinçli bir yönelimidir. "Edebî anlatılarda, anlatıcının 'güvenilmezliği' bizzat yazar tarafından kasıtlı olarak 'retorik' bir araç olarak kodlanır." (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 121) Günlük romanı oluştururken esasında kurmaca günlüğü okuma ediminde ima edilen okurun yanılısama yaşaması isteği vardır. Fakat Bay Muannit Sahtegi Vüsat O. Bener'in yaşamından izler taşısa da kurmaca bir anlatı karakteridir. Sahtegi'nin Vüsat O. Bener olmadığı su götürmez bir gerçektir. "Bazı otobiyografik anlatılar bu duruma bir istisna oluştursa da anlatıcı ve yazar arasındaki ayırım tartışmasız biçimde geçerliliğini korumaktadır." (s. 120)

Muannit Sahtegi ekonomik sıkıntılar yaşamaktadır. 10 Ekim 1979 tarihli günlük notunda Tahıl Sigorta şirketine başvuruma yanıt yok diye yazar. Bu anlatıdan Muannit Sahtegi'nin iş aradığı anlaşılır. 1984 yılında yeniden çalışma hayatına atılır.

Fatoş 1979 yılında bir yıllığına İngiltere'ye öğrenim için gider. Fatoş, Muannit Sahtegi'nin yalnızlığını paylaşan, hayata tahammül etmesini sağlayan bir dayanaktır. Fatoş'un erkek arkadaşıyla İngiltere'ye gitmesi Muannit Sahtegi'yi altüst eder.

Bay Muannit Sahtegi yalnızlığın etkisiyle günlük tutmaya başlar. Yazarak var olduğunu hissedeceğine inanır. Çünkü yazmak onu yaşadığı dünyanın ikiyüzlülüğüne ve sıradan

ilişkilerin anlamsızlığına katlanmasını sağlayacaktır. Ancak umutsuz, uyumsuz ve karamsar özellikleri onu çoğu zaman anlamsızlığa sürükler: “Neymiş, iki nedeni varmış girişimimin. İlki, aşağı yukarı sekiz yılı dolduran, yasal deyimiyle evlat edindiğim çocuğa tuhaf uyduluğumun bir yıla yakın bir süre için kesintiye uğrayacak olması, Fatoş’u uzak bir yabancı ülkeye yolcu etmişim, ikincisi yaşamın göstergelerini sönüş yakınlığına yapışık saymaklığım.” (Bener, 2014, s. 11)

Muannit Sahtegi ölüm ve intihar düşüncesi ile yaşar. Sıkıldığı yaşamdan kurtulmak ister. Yaşlılıktan, ölümden ve Fatoş’u kaybetmekten korkar. Ancak ölmeye/intihara cesareti olmadığı için kendisine öfkelenir. Dünyada yaşamı neden sürdürdüğünü anlayamaz. Bir yanılla hayata sınıksız tutunan insanlardan olduğunu düşünür. Kimi zaman da ölüme ironik yaklaşır: “En iyisi götiçi kadar mutfaktaki patlayacak da beni paramparça edecek korkusunu bir türlü yenemediğim piknik tüpünün düğmesini açayım sonuna dek, yatayım ölüme, ne bu be! *Adalet Ağaoğlu*³yatar da ben yatamaz mıyım?” (Bener, 2014, s. 71) (Vurgu yazara aittir)

Bay Muannit Sahtegi, saçmaya rağmen yaşama tahammül edebilmenin yolunu alkolde bulur: “Ben içkiyi ciddiye alan adamım, dipsomanım! Hay ağzını öpeyim Can Yücel. Bence de yaşamın tek ciddi uğraşı bu olmalı. Ayılmamak.” (Bener, 2014, s. 61) Bay Muannit Sahtegi’ye göre ölüme giden tek yol alkoldür: “Ölüme beklerim, sessiz sedasız köşemde. Yollara yığılıp kalacakmışım gibi geliyor bana. Gözlerimin altı torbalandı.

Ölüm nasıl beklenir? Param yeterse rakı içerek, gece-gündüz birbirine karışır.” (Bener, 2014, s. 81) Muannit Sahtegi, uyku probleminden muzdariptir. Kendisini bu nedenle de hırpalılar durur.

Bay Muannit Sahtegi’nin anlatısında yer alan kişiler Sahtegi’nin yakın çevresini oluşturur. Muannit Sahtegi’nin arkadaşı Nazike, İstanbul’dan Ankara’ya geldiği zamanlarda onu ziyaret eder. 1979 yılında yurt dışında bulunan Cevdet, Muannit Sahtegi’nin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Bay Muannit Sahtegi notlarında onunla yazışmalarını ve telefonlaşmalarını anlatır. Günlük notlarını Cevdet’e okutur. Sahtegi temizlik işlerinden sorumlu olan yardımcısı Sultan’dan da sık sık bahseder.

Bay Muannit Sahtegi, zaman zaman dayısının oğlunun bürosuna uğrar. Dayıoğlu hedonist ve tensel hazlara düşkün merdut bir tiptir. Onun dünyasında aslolan çıkarlarıdır. Muannit Sahtegi dayıoğlunu sevmemesine rağmen kendi küçük çıkarları için onunla görüşmeye devam eder. Bu sahteliğinin bilincindedir. Bay Muannit bu yönüyle insan ilişkilerinde sahte davrandığını ortaya koymaktadır. “Hele dayıoğlu’nun armağanı, yirmi yıldır sırtımdan çıkarmaya kıyamadığım, ilik yerleri tiftiklenmiş paltoyu alalım omuzlarımıza.” (Bener, 2014, s. 34) *Bay Muannit Sahtegi’nin Notları*’nda ironi varlığını yoğun olarak hissettirir. Muannit Sahtegi’nin bu ironik yaklaşımı en başta kendisine yöneliktir. Kendisini alaya alır. Kendisini korkak ve yüreksiz bulur. Çevresindeki kişileri, toplumu ve politikacıları da alaya alır.

Muannit Sahtegi, dönemin politik, toplumsal ve ekonomik manzarasını da verir. Asala’nın öldürdüğü Işık Yönder’den, Ecevit Hükümeti’nin istifasından, 1979’da yapılan ara seçimlerden, 1980 darbesi öncesi ülkenin yaşadığı kaostan, sıkıyönetimden ve ülkede yaşanan siyasi cinayetlerden günlük notlarında bahseder. Ülkenin yaşadığı bu kaotik manzara Sahtegi’nin duygu

³ Burada Adalet Ağaoğlu’nun *Ölmeye Yatmak* romanına bir gönderme vardır.

durumunu etkileyen önemli bilgilerdir. Muannit Sahtegi Tekel'e yapılan zamlardan, döviz kurlarındaki değişimlerden söz eder. Muannit Sahtegi notlarını aldığı sırada haberleri izliyorsa onları da notlarına aktarır.

Anlatıda italik harflerle yazılmış sözcüklere ve tümcelere yer verilir. Anlatıcı bu yöntemle kendisi ile ilgili ipuçları da verir. Anlatıda Kızılay, Ümitköy gibi semtler, Adler, Cahit Sıtkı, Faulkner, Nazım Hikmet, Sartre, Schönberg, Turgut Uyar gibi düşünür, yazar ve şairler, Bafra, Samsun, Efes Pilsen gibi markalar italikle yazılır.

Vüs'at O.Bener *Manzumeler* adlı şiir kitabını yayımlamadan önce bazı şiirlerini *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* adlı romanına yerleştirir. "Eskitmeyecek, Neden ve Bilin" adlı şiirleri anlatıda yer alan şiirleridir. Bütün bu ayrıntılar günlüklerin kurmaca olduğunu göstermektedir.

Bay Muannit Sahtegi 30 Ekim 1979 tarihinde Fatoş'la yaptığı telefon konuşmasını iki kez anlatır. Bu telefon konuşmasının iki kez anlatıda yer bulması Fatoş'la ilgili bir sorun olduğunu sezdirme ve okuyucuda merak uyandırma isteğidir. Bay Muannit Sahtegi 21 Ekim 1984 Pazar, Saat:19.30 tarihli günlük notunda gizemli olayı açıklığa kavuşturur. Fatoş arkadaşıyla Londra'da bir puba eğlenmek için gitmiştir. Pubta Sudanlı bir gençle tartışması nedeniyle gözaltına alınmıştır. Bir başka olay ise Bay Muannit Sahtegi'nin evinin lağımının taşmasıdır. Dikkat çekici bir başka nokta ise Muannit Sahtegi 21 Temmuz 1984 Cumartesi, Saat:22.35 tarihinde ilk kez başlık gününün olaylarını sıcaklığına yazar.

Bay Muannit Sahtegi'nin evlat edindiği kızı Fatoş'a duyduğu yakınlık bir babanın kızına duyduğu sevgiden farklıdır. Aslında çoğu zaman inkâr eder. İtiraf etmekten utanır. Fatoş'un sevgilisine bu nedenle olumsuz bir tutum takınır. Fatoş'u ondan koparmasına öfkelenir:

"Döneceğim babacık. Korkma. Bana fırsat ver, ne olur. "Bana fırsat ver, ne olur." Verdik bakalım ne olur." Verdik bakalım ne olacak? Sinirlendimi, korkak, mıymıntı, tembeltroş; yumuşadı, korktu mu babacık. Cadı! İçim yanıyor bir yandan. Yeteneklerini pisi pisine harcıyor. Ben göz delisiyim. Gözetimciliği, her an üstümdeliği olmasa vurabilirdim bal gibi. Yeşille ela karışımı, koskocaman, hüzne batık, nemli gözleri. Ağladığı zaman –ne kadar da duru damlacıklarla doluyor gözleri-çılığına dönüyorum. Çünkü o zaman güzel güzel, canayakın, tatlı şıfıntı. Ne bilsin bu yüzden tokatladığımı. İçini çeke çeke, "vurma babacık!" dedikçe daha deliriyorum. Ağzımdan köpükler saçılıyor, adinin bayağısı küfürler. Bir kez karşılık vermedi, ağzından hak ettiğim canavar sözcüğünü bile duymadım. Kuşkusuz körkütük sarhoş olduğum geceler... of, of... kes rica ederim. Niye gitti? Soruyorsun bir de... Eli mahkûmda da ondan mı dayanıyordu o da, ne bileyim. Sonunda deve meve, bir dayanak buldu sözümona, kaçtı. Dönecek, perişan dönecek hem de, hiç kuşkum yok. Peki ne demeye bu çapraşık birliktelik zincirini kırıp atamıyoruz."(Bener, 2014, s. 21-22)

13 Eylül 1987 tarihli günlük notlarında Bay Muannit Sahtegi ile Fatoş arasında farklı bir duygunun yaşandığı yansıtılır. "Birkaç ay önce miydi? Evine uğramıştım. "Fatoş'cuğun hasta da pasta" dedi, kapının eşliğinde. Ayakkabılarımı çıkardım. "Ateşin var mı? 'Var.' Serçe parmağımla ağzından yoklayacaktım her zaman ki gibi. Önledi. Boynunu gösterdi. Dudaklarımı dokundurdum usulca. Titredi hafifçe, ürperdi. Kızardım galiba. Olsa olsa 37, 1.Korkma, bir şeyciğin yok." (Bener, 2014, s. 81) Bu olay Bay Muannit Sahtegi ve Fatoş arasında yaşanan cinsi etkilenmenin dışavurumudur. Fatoş'un da Bay Muannit Sahtegi'ye bir şeyler hissettiği anlaşılır.

“Ancak anlatıcının bir açıdan ‘güvenilir’ iken, bir başka açıdan ‘güvenilmez’ olabileceğini de unutmamak gerekir; mesela bir anlatıcı olayları doğru anlatabilir, ancak yanlış yorumlayabilir ya da yanlış değerlendirebilir” (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 122) Bu anlatı Bay Muannit Sahtegi’nin günlük notları olduğu için olayları kendi algılamak ve görmek istediği gibi yansıtmış olabileceği göz önünde tutulmalıdır. “Bir anlatıcı, olayları aktarmak konusunda oldukça güvenilir olabilirken olayları yorumlamak konusunda pek yetkin olmayabilir ya da bazı gerçekleri birbirine karıştırabilirken bunların imaları/çıkarımlarını anlamak konusunda yetenekli olabilir.” (Jahn, 2012, s. 116) Bay Muannit Sahtegi’nin güvenilmez bir anlatıcı olduğu unutulmamalıdır.

Phelan iki ana kategori altında topladığı altı ‘güvenilmezlik’ çeşidi tespit etmiştir:

1. Yanlış aktarma, yanlış yorumlama ve eksik değerlendirme

2. Eksik aktarma, eksik yorumlama ve eksik değerlendirme (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 121-122)

Bay Muannit Sahtegi bu bağlamda olayları günlüğünde yorumlarken bahse konu güvenilmezlik kategorileri kapsamında düşünülebilir. “Yukarıdaki iki kategoriden çıkan altı ‘güvenilmezlik’ çeşidinin her biri, diğeriyle etkileşim içindedir. Mesela ‘yanlış aktarma’, anlatıcının bilgisinin yetersiz oluşundan ya da yanlış değerlere sahip olmasından kaynaklanabilir ve dolayısıyla ‘yanlış yorumlama’ ya da ‘yanlış değerlendirme’yle birlikte gerçekleşebilir.” (s. 122) Bay Muannit Sahtegi yaşadığı olayları eksik aktarabileceği gibi yanlış da yorumlayabilir. Çünkü zaman algısını yitirmiş gibidir. Bu özelliği ima edilen okurun yanılısına yaşamasına yol açmaktadır.

Wanne C.Booth “Netliğin ve Kafa Karışıklığının Kontrolü”nü anlatıda şu şekilde sağlandığını gösterir:

-Gizemleştirme

-Temel hakikat konusunda okurun kafasının kasten karıştırılması

1. Sanat ile gerçeklik arasında kasıtlı kafa karışıklığı

2. Ahlaki ve manevi problemler konusunda kafa karışıklığı (Booth, 2012, s. 298-306)

Bay Muannit Sahtegi’nin Notları’nda gizemleştirme anlatıcı/yazar; kurmaca/gerçeklik meselesi etrafında yapılmaktadır. Muannit Sahtegi’nin evlat edindiği kızına olan duyguları nedeniyle yaşadığı çatışmalar ve yaşamında duy(ur)duğu ahlaki ve manevi problemler bu kafa karışıklığına işaret etmektedir. Anlatı Çankaya-ANKARA, Şubat 1989 adlı tarihle noktalanır. Ancak bu tarih asıl metnin bir parçası mı yoksa bir yan metin midir sorusunu içinde barındırır.

SONUÇ

Vüs'at O. Bener'in *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* adlı romanı Bay Muannit Sahtegi'nin tuttuğu günlüklerden oluşmaktadır. Roman kurmaca günlük anlatı tekniği ile yazılmıştır. *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* adlı romanda anlatıcı ile yazar ve kurmaca ile gerçeklik meselesi güvenilir anlatıcı üzerinden sorunsallaştırılmıştır. Bu bağlamda anlatının bu muğlaklığına günlük kurmaca anlatı tekniği imkân sağlamıştır. *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları*'nda yazar ve anlatıcı okura tuzak kurar. Bu amaca güvenilir anlatıcı hizmet eder. Vüs'at O. Bener kendi öz yaşam öyküsünü otobiyografi biçimi ile mi anlatıyor? Yoksa kendi öz yaşam öyküsünden parçalar koyarak kurmaca bir anlatı mı ortaya koyuyor? Gibi sorular edebiyat dünyasının akademik camiasına, edebiyat eleştirmenlerine ve okurlarına sorgulattır. Kurmaca günlükte bu sorularla ironik muğlaklık yaratılmak istenmektedir.

Bay Muannit Sahtegi'nin Notları kurmacadır. Vüs'at O. Bener kendisini ve kendi zayıflıklarını kurmaca günlük romanın anlatı kişisi ve aynı zamanda anlatıcısı olan Bay Muannit Sahtegi ile özdeşleştirerek anlatıda ironik muğlaklık yaratmıştır. Bu muğlaklığa içinde yaşadığı dönemin olaylarını da dahil eder. Romanın ampirik yazarı Vüs'at O. Bener'dir. Kurmaca günlük anlatının anlatıcısı Bay Muannit Sahtegi'dir. Güvenilmez anlatıcı ile kurmaca/gerçek ve anlatıcı/yazar yanılması yaratılmıştır. Son tahlilde Bay Muannit Sahtegi'nin günlükleri otobiyografik özellikler taşısa da Bay Muannit Sahtegi Vüs'at O. Bener değil kurmaca bir karakterdir.

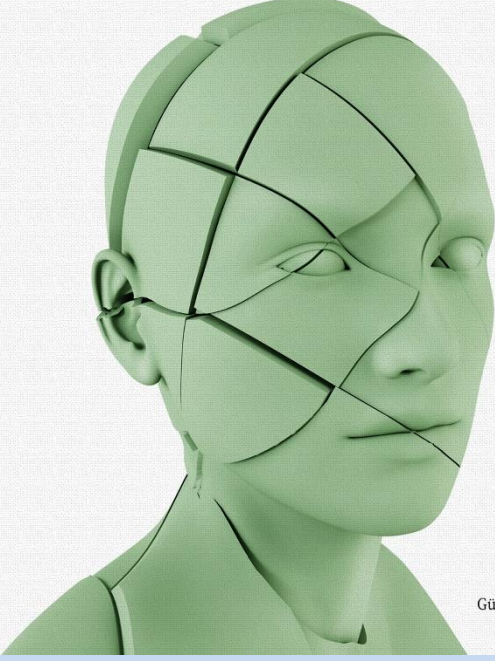
KAYNAKÇA

- Bener, Vüs'at O. (2014). *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Booth, C. Wayne (2012). *Kurmacanın Retoriği*. (Çev. Bülent O.Doğan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Dervişcemaloğlu, Bahar (2014a). *Anlatıbilime Giriş*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Dervişcemaloğlu, Bahar (2014b). "DeneySEL Bir Günlük Roman Örneği". S. 9, İstanbul: Yeni Türk Edebiyatı, ss. 17-36.
- Dervişcemaloğlu, Bahar (2015). "Kurmaca-Gerçek Ayrımı, Kurgusallık Teorileri ve Tarihi Roman" S. 15, İstanbul: Yeni Türk Edebiyatı, ss. 33-53.
- Eco, Umberto (2009). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*. (Çev. Kemal Atakay). İstanbul: Can Yayınları.
- Eco, Umberto (2013). *Yorum ve Aşırı Yorum*. (Çev.Kemal Atakay). İstanbul: Can Yayınları.
- Gümüş, Semih (2000). *Vüs'at O. Bener: Kara Anlatı Yazarı*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Jahn, Manfred (2012). *Anlatıbilim*. (Çev. Bahar Dervişcemaloğlu) İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tutumlu, Reyhan (2007). *Vüs'at O. Bener'in Yapıtlarına Anlatıbilimsel Yaklaşım*. Doktora Tezi. Ankara: Bilkent Üniversitesi.

TÜRK BİLİMKURGU EDEBİYATI VE ARKETİPLER

DR. VELİ UĞUR

Günce Yayınları

Oktay Yivli

Öykü Nasıl Okunur

modern öykü ve yöntem

Günce Yayınları

MAKSUT YİĞİTBAŞ

Edebiyatın Ebemkuşağı

Halit Ziya Hikâyeciliğinde

Renklerin Dili

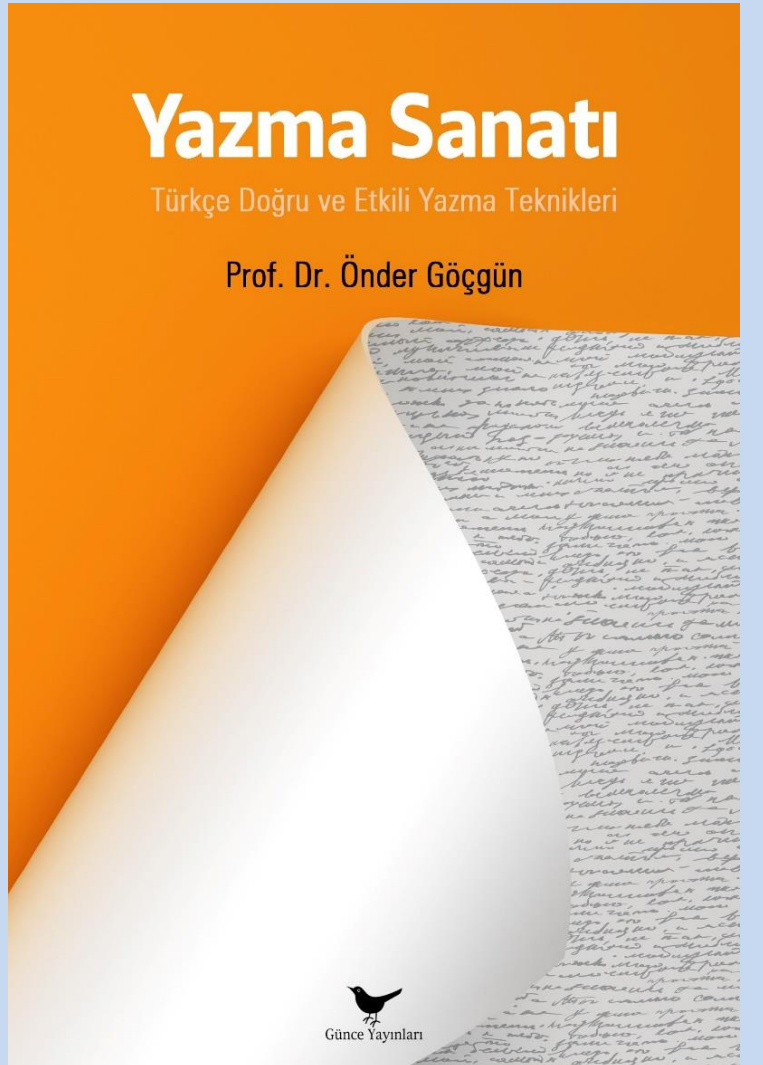

Günce Yayınları

Yazma Sanatı

Türkçe Doğru ve Etkili Yazma Teknikleri

Prof. Dr. Önder Göçgün

Günce Yayınları